HOE SPANJE ZIJN BEZITTINGEN IN DE CARAIBISCHE ZEE VERKREEG, ORGANISEERDE EN... VERLOOR

I

DOOR

C. K. KESLER

De geschiedenis der Spaansche monarchie biedt den belangstellende in de historie een schouwspel aan, dat eenige overeenkomst vertoont met verschijnselen, die de astronomen soms aan den sterrenhemel waarnemen. Deze observeeren nu en dan een plotseling opvlammen en snel in lichtsterkte toenemen van een tot dusver schijnbaar onbeduidende, voor het bloote oog nauwelijks zichtbare, vaste ster, waarop voor dat zelfde hemellichaam, een langdurige periode volgt, waarin het uitdooft en terugvalt tot den vroegeren toestand, waarin het ter nauwernood zichtbaar was.

Zulk een plotseling op den voorgrond treden te midden der Europeesche mogendheden en als een ster van de eerste grootte schitteren tusschen de overige staten vertoont Spanje tegen het einde der 15e eeuw. Verschillende oorzaken werkten samen, om dit te voorschijn te roepen, en zeer zeker niet het minst de ontdekking van een geheel onbekend continent in het Westen, Amerika, en de snelle stichting en organisatie in die, tot dusver geheel onbekende, streken van een overzeesch rijk; grondvesting en opbouw, die in zulk een snel tempo plaats hadden, dat, toen Karel V tegelijkertijd keizer van Duitschland, koning van Spanje en heer der rijke Nederlandsche gewesten geworden was, naar waarheid gezegd kon worden, dat in zijn rijk de zon nooit onderging, noch in werkelijken, noch in figuurlijken zin.

Kort was echter die periode van schittering voor de Spaansche monarchie. Reeds onder Karels opvolger, Filips II, begonnen zich verschijnselen te vertoonen, die een achteruitgang en naderend terugkeeren tot vroegere onbelangrijkheid aankondigden. Die periode van verval duurde lang en manifesteerde zich in het Amerikaansche koloniale rijk door de bezetting van belangrijke deelen door andere concurrerende en in opkomst zijnde mogendheden, Frankrijk, Engeland, onze Republiek en tijdelijk enkele

andere, minder belangrijke, als Denemarken en zelfs Koerland.

Dit afbrokkelings-proces werd in het laatst der 18e eeuw en het eerste gedeelte der 19e eeuw gevolgd door een sterken drang in de Spaansche koloniën naar onafhankelijkheid van het moederland, en maakte, dat ten slotte het overzeesche deel der monarchie als het ware van het Europeesche afbrak, waardoor, toen die onafhankelijkheid een feit geworden en door het moederland erkend was, vrijwel de toestand, die in het laatst der 15e eeuw, vóór den plotselingen opbloei, bestond, terugkeerde.

En, eigenaardig is het, dat het leven van den grooten ontdekker die het Spanje mogelijk maakte, zijn grondgebied op zulk een, haast wonderbare, wijze uit te breiden, een dergelijken plotselingen opgang, gevolgd door een periode van langzamen terugkeer tot vroegere onbekendheid, vertoont. Vóór 1492 was Christoforus Columbus een onbekend zeeman, geïnspireerd door één idee, door het Westen zeilende, de rijke landen Cipango en Cathay in het Oosten te bereiken, een idee voor de verwezenlijking waarvan hij jaren lang de belangstelling van vorsten trachtte op te wekken en waartoe hij haast bedelend van hoofdstad tot hoofdstad trok, om steun voor de uitvoering van zijn plannen te verkrijgen. Toen plotseling, dank zij de, vrij poovere, medewerking van Isabella van Castilië, zijn succes, het vinden van land in het Westen, waardoor hij, als een Romeinsche triomfator, op 15 Maart 1493 in dezelfde haven van Palos, vanwaar hij ruim een half jaar te voren was uitgezeild, kon terugkeeren. Daarna zijn benoeming tot onderkoning van de nieuw ontdekte landen, helaas binnen kort gevolgd door de constateering van het feit, dat hij de, voor een bestuurder onmisbare, eigenschappen miste. Dat was het begin van het einde voor den, in andere opzichten zoo bewonderenswaardigen, man. Als een misdadiger geboeid naar Spanje terug gevoerd, werd hij wèl door zijn beschermers, den koning en de koningin, in eere hersteld, maar niet in zijn waardigheden gehandhaafd. En daarop volgde voor hem een periode van terugkeer tot vroegere onbekendheid en onbelangrijkheid, een onbekendheid, zóó groot, dat er nog steeds onzekerheid bestaat omtrent de plaats, waar hij na zijn veelbewogen leven de laatste rust vond. Was dat in de cathedraal van Santo-Domingo, in Valladolid, of in eenige andere plaats van Spanje of Italië? Nog steeds is die vraag niet met zekerheid te beantwoorden. Tijdgenooten vergaten den grooten ontdekker; eerst het nageslacht zou hem de eere geven, die hem toekomt.

Cuba was een der eerste eilanden, die Columbus tijdens zijn

eerste reis (3 Augustus 1492–15 Maart 1493) in de Caraïbische Zee ontdekte. Op 24 October, 12 dagen, nadat hij door het bereiken van het eiland Guanahani (San Salvador, Watling) geconstateerd had, dat zijn vermoeden, dat ver in het Westen onbekende landen met, nooit door Europeanen aanschouwde, menschen, dieren en planten, met wellicht ontzaglijke rijkdommen, moesten liggen, juist was, bereikte hij de Zuidkust van het grootste der Antillen. Oost-Azië, het eigenlijke doel van den tocht, was het gevonden land echter niet; dat moest nog verder naar het Westen liggen. En, daarnaar zoekend, bereikte de ontdekker de Zuidkust van Cuba in de nabijheid van den Rio Maximo. Langs de kust zeilende en na de ontdekking van een groep kleine, bekoorlijke eilandjes, die den naam van Jardines del Rey ontvingen, begon Columbus te vermoeden, dat het gevonden land geen continent, maar een eiland moest zijn, een vermoeden, dat tijdens de 2e reis (23 September 1493–15 Maart 1495) bijna tot zekerheid werd. Cuba was een eiland, Oost-Azië was dus nog niet bereikt, maar het zou nog tot 25 Juli 1513, den dag, waarop Balboa den Stillen Oceaan voor het eerst aanschouwde, duren, eer men tot het besef kwam, hoe ver dat nog verwijderd was.

Op zijn terugreis na zijn eersten tocht ontdekte Columbus nog het tegenwoordige Haïti, dat hij Española noemde, en tijdens zijn tweede reis ook Portorico en Jamaïca, benevens eenige der Kleine Antillen. De vier groote eilanden waren dus in Spaansch bezit gekomen en het middelpunt daarvan werd al spoedig Española, het eiland, waar in 1500 de ontdekker de grootste vernedering zou ondergaan.

Aan het eiland Cuba werd in de eerste jaren na de ontdekking betrekkelijk weinig aandacht geschonken. Toen Columbus het voor de tweede maal bezocht, werd o.a. in het tegenwoordige Santiago y Jagua een kerk gesticht, de eerste in het nieuwe Spaansche gebied, maar tot 1508 werd het slechts nu en dan door Spanjaarden bezocht, o.a. door eenige schipbreukelingen, die, van Darien komende, op Cuba aanlandden en vandaar met een Indiaansche boot naar Española wisten te komen. In het genoemde jaar werd Sebastian de Ocampo uit Santo Domingo gezonden, om eenige streken van Cuba nader te onderzoeken. Door dit onderzoek werd bevestigd, dat Cuba inderdaad een eiland was. Drie jaren later, in 1511, werd op last van den toenmaligen onderkoning Diego Colón, den zoon van Columbus, een ernstige poging gedaan, om Cuba te koloniseeren. Met de leiding daarvan werd belast Diego de Velasquez, een der tochtgenooten van Columbus. Hem

werden de rijkste en meest geschikte kolonisten van Española en Portorico toegevoegd. Dat kon zonder schade voor het eerste eiland geschieden, daar de kolonisatie daar vrij ver gevorderd was, zoodat er reeds vijf steden ontstaan waren. Onder de uitgezondenen treft men zeer bekende namen aan, z.a. Hernan Cortés, Alvaredo Pontecarrero, Cristobal de Oliá, Velasquez de Leon, Juan de Grijalba ¹⁾, Bartolomé las Casas enz. Aan de Zuidkust stichtten deze kolonisten een stad, Baracoa de Nuestra Señora de la Asunción. Het eerste gedeelte van dezen naam was de benaming van een, daar reeds bestaande, Indiaansche vestiging.

Weldra kwamen zich nog andere avonturiers op het eiland vestigen, onder andere Panfilo Narvaéz ²⁾, Juan de

¹⁾ JUAN DE GRIJALBA. (geb. te Cuallar in Segovia, overl. 21 Januari 1527 te Olancho of Villahermosa C.A.)

Hij was een neef (oomzegger) van Narvaéz en kwam met Velasquez op Cuba aan. Van daar vertrok hij met zijn oom in 1518 op bevel van Velasquez naar de Golf van Mexico, om vroegere ontdekkingen voort te zetten. Daardoor werden verschillende eilanden in de Golf van Mexico bekend, o.a. S. Juan de Ulloa, later een belangrijke haven. Deze ontdekkingen bereidden de onderneming van Cortés voor. Na een verblijf op Cuba, om daar rapport uit te brengen, werd hij naar Centraal Amerika gezonden en daar eenigen tijd later met 19 andere Spanjaarden vermoord.

²⁾ PANFILO NARVAEZ. (geb. te Valladolid in ?; overl. in Florida 1528)

Hij diende aanvankelijk in Jamaica onder Esquivel en vroeg aan dezen bestuurder vergunning, met 30 uitgelezen manschappen, boogschutters, naar Cuba te gaan om zich ter beschikking van Velasquez te stellen. Van dezen werd hij al spoedig een gunsteling en hij ontving van hem opdracht, het binnenland van Cuba te gaan onderzoeken. Op zijn tochten verwekte hij, te paard zittende, allerwegen groote schrik onder de daar wonende Indianen, die nog nooit een ruiter gezien hadden. Daar zij overal voor de gevreesde vreemdelingen de vlucht namen, mislukte de eerste tocht vrijwel geheel. Een tweede tocht met 100 man, waarbij Bartolomé las Casas zich aansloot, een, waarbij streken onderzocht werden, waar te voren Alonzo de Hojeda reeds geweest was, leverde betere resultaten op.

In 1518 begaf Narvaez zich naar Spanje en werkte daar voor de bevordering van Velasquez tot „adelantado” *) der nog in de omgeving te ontdekken landen en eilanden.

Op Cuba teruggekeerd, ontving hij van Velasquez opdracht, de

*) Adelantado(r), in de eerste tijden van de bezetting der Amerikaansche gewesten door de Spanjaarden, een bestuurs-ambtenaar, aan wien bij wijze van erkentelijkheid voor reeds in een andere functie bewezen diensten door den koning werd opgedragen, de belangen van een aangrenzend, pas bezet, gebied in het bijzonder te bevorderen. De naam staat in verband met het woord „adelante” (voorwaarts) en kan gevoeglijk weergegeven worden door „promotor”.

Leon¹⁾, benevens vluchtelingen van de landengte van Panamá, die

onderneming van Cortés tegen Mexico zooveel mogelijk tegen te werken en den aanvoerder dood of levend naar Cuba terug te voeren. Hij kreeg daartoe de beschikking over 11 groote en 7 kleinere schepen, bemand met 900 (volgens anderen 1400) koppen en voorzien van het noodige oorlogsmateriaal. Deze onderneming mislukte geheel. Cortés, die een onderlingen strijd der Spanjaarden wilde vermijden, beproefde aanvankelijk onderhandelingen en overviel, toen deze mislukten, in den nacht met 250 man het kamp van Narvaez, waarin 810 man met met 18 stukken geschut gelegerd waren. Hij behaalde een volkomen overwinning; Narvaez werd tijdens de gevechten zwaar gewond en verloor o.a. zijn linkeroog. De tegenspoed van Narvaez was vooral hieraan te wijten, dat er groote oneenigheid onder zijn soldaten heerschte; velen hunner waren op de hand van Cortés en ook de „oidor” (een rechterlijk ambtenaar, die met dergelijke expedities medegezonden werd. Zijn functie kwam in vele opzichten overeen met die van de z.g. gedeputeerden te velde bij de latere Staatsche legers) Lucas Vasquez, beval sterk onderhandeling met den tegenstander aan. Toen Narvaez daartoe niet te vinden was, bedreigde hij hem met gevangenschap en verbeurdverklaring zijner goederen, als hij naar Cuba terugkeerde. Narvaez liet hem toen met eenige muitende soldaten naar de schepen voeren, en zond hem met een ervan naar Cuba terug.

Nadat Cortés ook de schepen in bezit genomen had en nadat de meesten der soldaten van Narvaez naar hem waren overgelopen, werd Narvaez door den overwinnaar, nadat hij voldoende van zijn wonden hersteld was, naar Cuba teruggezonden. Eenigen tijd daarna had hij zich naar Spanje te begeven, om zich voor den Raad van Indië te verantwoorden over het feit, dat zijn expeditie mislukt was en dat hij zich tegen de aanwijzingen van den „oidor” verzet had. Deze procedure liep in zijn voordeel af; hij werd vrijgesproken en wist daarna zelfs van de regeering een opdracht te verkrijgen om Florida in bezit te nemen, terwijl hijzelf tot „adelantado” daarvan benoemd werd.

Om deze opdracht uit te voeren, vertrok hij in Juni 1526 uit San Lucar naar Cuba, waar hij in Santiago zijn expeditie-corps formeerde. Op Trinidad nam hij de noodige levensmiddelen in en na een, overigens vrij onfortuinlijke, reis kwam hij ten slotte met 400 man en 80 paarden op Florida aan. Hier hoopte hij overvloedig goud te vinden, in welke verwachting hij nog versterkt werd door opzettelijk misleidende mededeelingen der Indianen. Op langdurige vruchteloze zwerftochten kwam de geheele troep, waaronder ook de aanvoerder, met uitzondering van 15 man om. De overgeblevenen wisten een onbewoond eiland niet ver van de kust te bereiken, vanwaar zij later met een zelf gemaakte boot, erin slaagden, weder naar de bewoonde wereld te ontkomen.

¹⁾ JUAN PONCE DE LEON (geb. 1460 te Tierra de Campos in Valencia; overl. 1521 te Havana).

Hij bekleedde eerst verschillende functies in Spanje en was daar o.a. schildknaap van Nuñez de Guzmán, grootmeester van de Orde van Calatrava. Het is mogelijk, dat hij Columbus op diens tweede reis (23 September 1493–15 Maart 1495) naar Amerika vergezelde; zeker

zich aan de onderdrukking en willekeur van Pedrasias¹⁾ wenschten te onttrekken. De eerstgenoemde was van Jamaica afkomstig en maakte zich in 1528 bekend door een expeditie naar de Golf van Mexico op bevel van Velasquez, den gouverneur van Cuba, waar-

is het, dat hij zich in het gevolg van Nicolas Ovando op 13 Februari 1502 inscheepte, toen deze na zijn benoeming tot gouverneur naar Española vertrok. Hier aangekomen, hielp hij onder bevel van Juan de Esquivel mede, om een opstand onder de Indianen te onderdrukken. Ter belooning voor zijn daarbij bewezen diensten werd hij tot kapitein aangesteld.

Van de Indianen hoorde hij verhalen omtrent den rijkdom van Boriquén (Portorico) aan edele metalen. Dit gaf hem aanleiding, aan Ovando vergunning te vragen, om dit eiland te exploreeren en, zoo mogelijk, voor Spanje in bezit te nemen. Ovando verleende zijn toestemming en sloot met Ponce de Leon op 15 Juni 1508 een contract, welke overeenkomst op 2 Mei 1509 hernieuwd werd.

Gedurende eenige jaren bekleedde hij de waardigheid van gouverneur van Portorico en opperbevelhebber van de land- en zeemacht in zijn gebied. Van de regeering ontving hij toen opdracht een onderzoek in te stellen naar nog onbekende landen en eilanden in zijn omgeving. Omtrent Florida had hij reeds verhalen van Indianen gehoord over rijkdom aan edele metalen en over de aanwezigheid daar van een wonderbron, die de vergane jeugd kon teruggeven. In de veronderstelling, dat het een eiland was, vertrok hij daarheen en bereikte het op Palm-Zondag (11 April 1512). In verband met dezen dag gaf hij het gevonden land den naam van Florida. (Palm-Zondag, Pascua florida). Op 17 September van het zelfde jaar keerde hij op Portorico terug en vertrok daarna naar Spanje om persoonlijk verslag van zijn ontdekking aan den koning uit te brengen.

Toen hij in West-Indië terugkeerde, was daar inmiddels het bestuur geheel gewijzigd. De toenmalige minister van koloniën Cianeros had na het vertrek van Ovando het bestuur toevertrouwd aan een commissie van drie Paters Jesuïten, die Ponce de Leon in een minderwaardige functie dan zijn vroegere wilden benoemen. Hij weigerde echter deze te aanvaarden en vertrok 20 Februari 1521 naar Florida om dat in bezit te nemen. Daar aangekomen, ondervond hij heftigen tegenstand van de Indianen, die met buitengewoon zware bogen bewapend waren. In een gevecht werd zijn troep geheel verslagen en de aanvoerder zwaar gewond. Naar Havana overgebracht, stierf hij daar aan de bekomen verwondingen. Hij werd voorloopig in Havana begraven. Later werd zijn lijk overgebracht naar Portorico, waar het werd bijgezet in het klooster S. Tomás de Aquina. Op 12 Augustus 1903, den dag van de herdenking van de eerste kolonisatie van Portorico, werd het stoffelijk overschot van Ponce de Leon overgebracht naar de cathedraal te San Juan, de hoofdstad van Portorico. Naar Ponce de Leon is de tweede stad op Portorico Ponce genoemd.

¹⁾ Pedrasias, vaak gebruikte aanduiding van Pedro Arias de Avila, graaf van Gomera. Zie omtrent hem De W. I. G., Jaarg. XXII, afl. 6, blz. 177.

door hij tevens hoopte Cortés te overtreffen. Zijn onderneming mislukte geheel en hijzelf verdronk later in de Mississippi. Van zijn volgelingen brachten daarbij slechts vier het leven er af. Na een gevangenschap van negen jaren bij de daar wonende Indianen gelukte het hun te ontvuchten en, door blanken bewoonde, streken te bereiken. Door hen werd de aanwezigheid van ontzaglijke kudden bisons in de prairiën bekend.

Ponce de Leon vestigde zich tijdelijk op Cuba, om daar zijn expeditie naar Florida in 1513 voor te bereiden. In dien tijd nam de Spaansche bevolking ten koste der Indianen betrekkelijk snel toe. De geograaf José Maria de la Torre noemt niet minder dan 25 namen van plaatsen, die in die periode gegrondvest werden, waaronder ook Havana, de tegenwoordige hoofdstad van het eiland. Havana werd in 1515 gesticht op ongeveer 3 mijlen van Batabanà, maar deze plek bleek ongeschikt te zijn wegens de vele mieren en andere insecten, waarom later de nieuwe vestiging naar de tegenwoordige plaats werd overgebracht.

Velasquez was met deze vermeerdering der blanke bevolking in de, door hem bestuurde, kolonie niet onverdeeld ingenomen. Onder de nieuw-aangekomenen toch waren ondernemende avonturiers, wier daden en voornemens bij hem de vrees deden opkomen, dat te zijnen koste, de aandacht van de Spaansche regeering te veel op hen zou vallen. Voor de uitbreiding van de Spaansche macht in het nieuwe werelddeel waren deze menschen echter van buitengewoon belang. Van Cuba toch gingen verschillende ontdekkers en „conquistadores” uit, om de, nog onbekende, omgeving te verkennen en nog niet bezochte landen en eilanden voor Spanje in bezit te nemen. Maar ook zeer vaak met het eigenlijke doel, zelf van de ten uitvoer gebrachte bezetting het noodige voordeel te trekken. Vandaar de groote onderlinge afgunst, waarvan die tusschen Velasquez en Cortés en van dezen en Narvaez een sterk voorbeeld geeft. De, hierna te vermelden strijd van Ponce de Leon op Portorico tegen zijn, door den onder-koning begunstigde, tegenstanders geeft eveneens een staaltje van dezen afgunst te aanschouwen.

Maar in weerwil van onderlinge verdeeldheid, of misschien juist ten gevolge daarvan, waarom men elkander in de ontzaglijke ruimte van het nieuwe gebied trachtte te ontwijken, werd in het eerste gedeelte van de 16e eeuw het, in naam en weldra ook min of meer inderdaad, onder Spaansche heerschappij staande, gebied op verwonderlijk snelle wijze uitgebreid. Het middelpunt vanwaar de ontdekkers en veroveraars uitgingen, was aanvankelijk

Española. Reeds zeer kort na de eerste ontdekking van dit eiland begonnen die uitbreidingen. Van Española uit werd, zooals boven vermeld werd, Cuba en kort daarna ook Portorico en daarna ook Jamaica in bezit genomen en gekoloniseerd, en op hun beurt werden deze eilanden weder de uitgangspunten voor nieuwe vergrotingen van het Spaansche overzeesche rijk.

Reeds zeer spoedig nadat Spanje begonnen was, het eiland te koloniseeren, werden er van vijandelijke zijde pogingen aangewend, dat werk te verstoren. Onder het bestuur van den derden gouverneur, Gonsalvo de Guzman, hadden de eerste aanvallen van Franschen in 1537 plaats. In de haven van Havana werden twee schepen met lading genomen, en in die van Santiago moest een aanval van een zeeroover worden afgeslagen, die daar een scheepje trachtte te vermeesteren. Dat waren de eerste vijandelikheden tegen het eiland, die nog door vele zouden gevolgd worden en die in het midden der 18e eeuw zelfs tijdelijk leidden tot het verlies van het eiland als Spaansche kolonie. Tijdens den Zevenjarigen oorlog werd Havana in 1762 aangevallen en genomen door een Britsche vloot en een legercorps onder bevel van Lord Albemarle en Sir George Pocock. Bij den vrede van Parijs (10 Februari 1763) kreeg Spanje het eiland echter terug in ruil voor den afstand van Florida.

Daarna zou Cuba nog eens omstreeks 1790 onder het bestuur van den gouverneur Las Casas een periode van bloei doormaken, om in het laatst der 19e eeuw voor goed voor Spanje verloren te gaan. Dit laatste geschiedde tijdens den Spaansch-Amerikaanschen oorlog.

Reeds sedert 1848 was Spanje met dit verlies bedreigd geweest, toen president Polk ¹⁾ voorstelde, het eiland tegen een vergoeding van \$ 1.000.000 van Spanje over te nemen.

Dit voorstel kwam in een tijd toen de V.S. bezig waren, zich naar verschillende zijden uit te breiden. De annexatie van Texas werd gevolgd door een verdrag met Engeland, waardoor Oregon in 1848 bij de Unie gevoegd werd, waarna ten gevolge van een

¹⁾ James K. Polk (1795-1849) was geboren in Noord Carolina en woonde later in Tennessee. Hij studeerde in de rechten en bekleedde achtereenvolgens verschillende ambten. In 1824 werd hij in het Congres gekozen en daarna in 1839 tot gouverneur van Tennessee benoemd. Daar hij de annexatie van Texas (29 Dec. 1845) door de V.S. bevorderd had, werd hij in 1845 als opvolger van John Tyler tot President der V.S. gekozen. Hij overleed in 1849, drie maanden nadat zijn periode van bestuur was geëindigd.

oorlog met Mexico volgens de vredes-bepalingen van 2 Februari 1848 Nieuw-Mexico en Californië bij de Unie gevoegd werden. Cuba werd toen echter nog niet verkregen; het zou nog tot het einde der eeuw duren, eer het voor Spanje verloren ging, en wel als gevolg van herhaalde opstanden der Cubanen tegen het met weezin gedragen Spaansche gezag. Deze werden met geweld onderdrukt, maar veroorzaakten, dat in de V.S. een sterke neiging tot interventie ten gunste der opstandelingen ontstond. Tot deze interventie kwam het echter nog niet, maar ter bescherming van de belangen van onderdanen der V.S. werd het slagschip „Maine” naar Havana gezonden, dat echter in den nacht van 15 Februari 1898 door de ontploffing van een onderzeesche mijn in de haven te gronde ging. Resoluties van het Congres, in verband met deze gebeurtenis genomen, veroorzaakten, dat, ofschoon Spanje eerst officieel zijn leedwezen over het ongeluk betuigde, dat op 25 April de Amerikaansche gezant te Madrid zijn paspoort ontving, waarna de V.S. aan Spanje den oorlog verklaarden.

De oorlog, die slechts enkele maanden duurde (25 April–10 Dec. 1898) werd uitgestreden in de Caraibische Zee en den Indischen Oceaan. Hier gingen de Philippijnen voor Spanje verloren; in Amerika kwam een einde aan de heerschappij van dat rijk over Cuba en Portorico.

Voor Cuba kwam het einde ervan door de vernietiging van de Spaansche vloot op 3 Juli 1898 in de haven van Santiago, nadat de luitenant ter zeer Richard P. Hobson getracht had, haar daar op te sluiten door met zeven man voor de ingang ervan een vaartuig, de „Merrimac”, te doen zinken. Deze opzet gelukte niet geheel; wel zonk de „Merrimac”, waarna Hobson en zijn mannen op ridderlijke wijze door de Spanjaarden aan boord werden genomen, maar het nauwe vaarwater was niet geheel afgesloten. Toen echter de Spaansche schepen trachtten de haven te verlaten, werden zij één voor één door de blokkeerende Amerikaansche vloot vernietigd, en de Spaansche bevelhebber, admiraal Cervera, werd met 1200 man krijgsgevangen gemaakt. Het verlies der Spanjaarden aan gewonden en gesneuvelden was ontzettend; de Amerikanen verloren slechts één man, terwijl geen hunner schepen ernstig beschadigd werd.

Twee weken later, op 17 Juli, gaf Santiago, dat ook aan de landzijde belegerd werd, zich over. Inmiddels waren de Spanjaarden door gelande Amerikaansche troepen ook bij Caney en San Juan verslagen, en waren er na den val van Santiago onderhandelingen over den vrede te Parijs geopend, die op 10 December 1898 tot

het einde van den oorlog leidden. Bij het vredes-verdrag stond Spanje Cuba, Portorico, de Philippijnen en het eiland Guam in den Stillen Oceaan af. Dat was het einde van de 400-jarige heerschappij van Spanje in de Caraibische Zee, een heerschappij, die reeds gedurende anderhalve eeuw gestadig aan het afbrokkelen geweest was.

Haïti, dat gedurende eenigen tijd het middelpunt van dit, zich vormende rijk was, werd evenals Cuba door Columbus tijdens zijn eerste reis ontdekt. Op 6 December kwam hij in een inham, de tegenwoordige baai van Caracol, op zijn terugreis van Cuba aan en liet een zijner scheepjes vastmeeren aan een reusachtigen „ceiba” ¹⁾, welke boom, naar beweerd wordt, voor enkele jaren nog in leven was. Het voorkomen van het land rondom de baai herinnerde den ontdekker aan Spanje, waarom hij het eiland den naam van Española (later verlatijnscht tot Hispaniola) gaf. Een algemeen gebruikelijke naam ervan was bij de inboorlingen niet te vernemen; sommigen noemden het Cisqueya, welk woord „Groot land” zou beteekenen, anderen Bohia, d.i. „bevolkt land”, en nog anderen Haïti, of „bergachtig land”. Columbus liet op het eiland, dat hem zeer aantrok, een fort bouwen en liet daar 40 man als bezetting achter. Deze was echter blijkbaar veel te gering, want bij zijn terugkeer uit Spanje in het volgende jaar vond hij het geheele fort verwoest en van de bezetting nog slechts één man in leven. Daarna werd de koloniseering van het eiland met meer kracht aangepakt, zoodat er al spoedig verschillende nederzettingen ontstonden, waarvan de voornaamste de tegenwoordige hoofdstad der Dominicaansche republiek, Ciudad Trujillo — vroeger Santo Domingo genaamd — werd. Hier verrezen al spoedig indrukken bouwwerken, o.a. de versterkingen met den, in 1503 gebouwd, toren Torre del Homenaje als middelpunt, de cathedraal, waarvan de bouw in 1514 begonnen werd en waarin in 1877 de laatste overblijfselen van den ontdekker werden bijgezet op zoodanige wijze, als de gedachtenis van zulk een man toekwam ²⁾. Verschillende geestelijken hadden den ontdekker op zijn

¹⁾ Ceiba petandra, de katoenboom of kankantri der Surinaamsche bosschen.

²⁾ Er zijn er echter velen, die niet aannemen, dat de, in een grafkelder onder de cathedraal ontdekte beenderen inderdaad de overblijfselen van Columbus zijn. (Zie o.a. 5e Jaarlijksch Verslag v.h. Geschied- Taal- Land- en Volkenkundig Genootschap van Curaçao. J. H. de Bussy, Amsterdam 1901).

tweede reis reeds vergezeld en in 1511 was men zoover, dat Paus Julius II het eiland tot een bisdom verhief. Het duurde echter nog tot 1516, eer de eerste bisschop zich er vestigde. Dat was Alejandro Giraladini, een Italiaansch prelaat.

Ook in wereldlijk opzicht werd Santo Domingo het middelpunt van bestuur. Daar toch werd de „audiencia” gevestigd, die, na de latere uitbreidingen van het Spaansche gezag, als rechtsgebied, behalve het eiland Santo Domingo, ook Cuba, Portorico, Jamaica, Venezuela, Margarita en Trinidad omvatte.

Gedurende een gedeelte der 16e eeuw bleef Hispaniola zoo een der voornaamste steunpunten van de Spaansche macht in Amerika, van waar in geestelijk en in wereldlijk opzicht de overige gebieden gecontroleerd werden. De Kroon stelde vele jaren zeer veel belang in het eiland, meer inderdaad, dan de kolonisten, die het al spoedig voor meer en snellere rijkdommen belovende streken begonnen te verlaten, niettegenstaande de moeilijkheden, die hun daarbij in den weg gelegd werden en de verbodsbepalingen, die van bestuurswege tegen dergelijke verhuizingen werden uitgevaardigd. Bij goede exploitatie had het eiland echter voor de Spanjaarden van zeer groot belang kunnen worden, indien zij niet in de eerste plaats oog gehad hadden voor edele metalen en andere kostbaarheden, maar wel voor de groote vruchtbaarheid ervan op de meeste plaatsen. Suikerriet b.v. groeide er uitmuntend, en suiker werd, nadat dit in andere streken was ingevoerd, al spoedig een der voornaamste producten van Spaansch Amerika. Wanneer het suikerriet op Hispaniola het eerst werd ingevoerd, staat niet geheel vast. Volgens Las Casas werd het door Columbus bij zijn 2e reis van de Canarische eilanden medegenomen en op Hispaniola geïmporteerd. In 1506 of '7 zou men daar met de suikervabricage begonnen zijn. Oviedo echter stelt het tijdstip ervan ongeveer een tiental jaren later en vermeldt, dat de eerste suiker omstreeks 1520 werd uitgevoerd. Van Hispaniola naar andere streken overgebracht, werd suiker weldra een der voornaamste export-artikelen, o.a. ook voor Cuba en Mexico, van waar jaarlijks groote hoeveelheden naar Spanje en naar Peru gezonden werden.

Dat de Kroon bijzonder belang in Hispaniola stelde had nog een andere reden, die te vinden was in de aanwezigheid van metalen. Weliswaar waren er deelen van het Spaansche overzeesche rijk, die beter dan dit eiland bedeeld waren met edele metalen, maar o.a. koper was op Hispaniola en ook op Cuba wel aanwezig. Mijnen nu waren in het Spaansche koninkrijk het eigendom van de Kroon, die ze te haren profijte kon doen ontginnen tegen een vergoeding

van aanvankelijk 1/3, later 1/4 en ten slotte 1/5 van de opbrengst. Deze belasting, die z.g. „quinta”, bleef tot het einde van de 18e eeuw van kracht en verklaart voor een groot deel de belangstelling der Spaansche monarchen voor den mijnbouw en hun bemoeiingen daarmede. Evenals dat met zoovele andere takken van bedrijf in Amerika geschiedde, werden zeer beperkende voorschriften omtrent mijn-exploitatie door Ferdinand en Isabella reeds in 1501 uitgevaardigd; deze werden in 1504 eenigszins uitgebreid, zoodat zij allen Spaansche onderdanen ten goede zouden kunnen komen. Maar een tegenwerkende omstandigheid was, dat in Europa destijds koper uit Hongarije geprefereerd werd boven dat, uit Amerika afkomstig.

Lang zou Hispaniola niet in Spaansch bezit blijven, althans niet geheel. De westelijke helft, de tegenwoordige neger-republiek Haïti, ging het eerst voor Spanje verloren en wel officieel bij den vrede van Rijswijk in 1697, toen zij aan Frankrijk moest worden afgestaan. De oostelijke helft, de tegenwoordige Dominicaansche republiek, bleef Spaansch tot in de 19e eeuw, toen in 1844 na een der vele revoluties op het eiland de republiek gesticht werd.

Gedurende de 18e eeuw was het tegenwoordige Haïti onder den naam van Saint Domingue de voornaamste der Fransche koloniën in de West. Haar oorsprong had zij te danken aan zee-roovers, die zich op het rots-eiland Tortuga ten N. van Haïti gevestigd hadden, de beruchte boekaniers of flibustiers. Naar het schijnt, vertoonden zich daar het eerst in het eerste vierde deel der 17e eeuw eenige Franschen en Engelschen, meest deserteurs van schepen, overblijfselen van de bemanningen van vergane vaartuigen, bij wie zich enkele weggelooopen slaven uit de omringende koloniën gevoegd hadden. Van Tortuga, dat niet veel had aan te bieden, staken deze lieden alras over naar het vruchtbare hoofd-eiland, voor hen zoo gemakkelijk bereikbaar, waar meer te verkrijgen was dan op het kleine, onvruchtbare Tortuga. Want hoewel op het vruchtbare eiland Haïti allerlei tropische cultures mogelijk waren en ook beoefend werden, echte planters waren de meeste, daar wonende, Spanjaarden toch niet. Het grootste deel hunner was het er in de eerste plaats om te doen, in korten tijd rijk te worden en daarom trokken hen onweersaanbaar de edele metalen van Mexico en Peru aan, toen door de geleidelijke uitbreiding van het overzeesche rijk de aanwezigheid binnen bereikbaren afstand daarvan vastgesteld werd. Zoolang de verhuizing daarheen aan eiland-bewoners nog niet verboden was, stroomden deze van Hispaniola en elders naar de nieuw ont-

dekte, fabelachtige rijkdommen belovende, gewesten en lieten de reeds aangelegde plantages gaarne voor het lokkende goud en zilver in den steek. De wildernis overwoekerde weldra de cultures; runderen, paarden en varkens, aan hun lot overgelaten, verwilderden en vermeerderden met groote snelheid. En weldra kwamen de boekaniers van Tortuga, die er hun werk van maakten, jacht te maken op de afstammelingen van deze verwilderde huisdieren, en het vleesch op een, van de Indianen afgekeken, manier roosterden en droogden om het te conserveeren, en de huiden op primitieve wijze tot leer verwerkten. Hun producten verkochten zij aan voorbij varende schepen, en zij bleven daardoor in voortdurende aanraking met hun vroeger arbeidsveld, de wijde oceaan, waar ook al zooveel begeeringswaardigs te halen was. Want de voorbij varende schepen waren vaak rijk beladen Spaansche galjoenen, die de schatten van de Nieuwe Wereld naar Spanje moesten overbrengen. De rijke lading, het vaak onvoldoende zeemanschap der Spanjaarden, de gebrekkige bewaking van den zeeweg, dat alles lokte de boekaniers uit, als de gelegenheid zich daartoe voordeed, ook als flibustiers, vrijbuiters, zeeroovers op te treden. Zeerooverij toch was een geliefkoosd bedrijf van vele zeelieden in de West, die na de ontdekking van Amerika het terrein hunner werkzaamheid op onverwachte wijze zagen uitgebreid. Reeds in de latere Middeleeuwen hadden Fransche, Iersche en Engelsche zeeroovers de wateren om Groot-Brittannië onveilig gemaakt en waren geleidelijk doorgedrongen tot de kusten van Spanje, Portugal en de Azoren. Sommigen hunner waren soms van kaperbrieven voorzien, maar zeer vaak ook gingen zij voor eigen risico, en op eigen voordeel bedacht, erop uit, waartoe zij te eer kwamen, daar destijds van eenig verschil tusschen zeeroof en kaperij nog nauwelijks sprake was. Het zou nog eenige eeuwen duren, eer dat eenigermate nauwkeurig omschreven werd.

Toen nu in het laatst der 15e eeuw het bevaarbare zeegebied op zoo onverwachte wijze werd uitgebreid, vergrootte zich tegelijkertijd het terrein, waarop de zeeroovers werkzaam waren. Om terugkeerende Spaansche schepen op te wachten, en hun lading buit te maken, zwierven zij rond in de nabijheid der Azoren, en toen daar Spaansche oorlogsschepen verschenen, om den zeeweg te beveiligen, staken zij den Oceaan over en maakten ook de West-Indische wateren tot terrein hunner werkzaamheid, zoodat er reeds in het begin der 16e eeuw herhaaldelijk melding gemaakt wordt van het buitmaken van Spaansche schepen en

van overvallen op Havana, Santiago de Cuba en andere plaatsen. Reeds op zijn eerste reis in 1492 stelde Columbus de aanwezigheid van Fransche zeeroovers bij de Canarische eilanden vast, en na zijn terugkeer van zijn derde reis in 1499 rapporteerde hij, dat hij een anderen dan den gewonen weg gevolgd had, om het eiland Madeira te bereiken, ten einde een Fransche vloot te ontloopen, die hem bij Kaap St. Vincent lag op te wachten. In het eerste vierde deel van de 16e eeuw werd het gevaar voor Spaansche schepen voortdurend grooter, en in 1521 wordt er voor het eerst melding van gemaakt, dat twee karveelen, met schatten beladen, door Fransche piraten werden vermeersterd. Deze en volgende gebeurtenissen gaven er aanleiding toe, dat Spanje een geregelde vloot van oorlogsschepen uitrustte, om patrouillediensten te verrichten op den weg naar en van Amerika. De kosten daarvan zouden bestreden worden uit de opbrengst van een belasting, geheven van kooplieden, die handel dreven op Amerika, de Azoren, de Canarische eilanden, Madeira en de Barbarijsche kust. Maar zulke maatregelen, hoe noodig ook in het belang van de koloniën, zoowel als van het moederland, werden wel ontworpen en gedurende korten tijd ten uitvoer gebracht, doch niet zóó konsekwent, als het steeds dreigende gevaar van de zijde der zeeroovers eischte.

Dezen hadden twee centrale punten in de West; de Engelschen Old Providence (vroeger genaamd Santa Catalina, een eilandje, gelegen niet ver van de Mosquito-kust), dat later, nadat het herhaaldelijk door de Spanjaarden was aangevallen, verlaten en door Jamaica als hoofdkwartier vervangen werd; de Franschen geruimen tijd het boven genoemde eilandje Tortuga. Ook hierop werden van Spaansche zijde herhaaldelijk aanvallen gedaan, om hen vandaar te verdrijven, steeds echter slechts met tijdelijk resultaat en ten slotte werd Tortuga het uitgangspunt, waarvan de Franschen een groot deel van Hispaniola vermeesterden. Vermoedelijk waren de eersten, die er zich vestigden, eenige Franschen van de kolonie van d'Esnambuc op St. Kitts). Later kwamen daar andere Franschen en ook Engelschen bij en van 1631 tot 1640 stond het eiland onder de bescherming van een Engelsche maatschappij, de „Old Providence Company”. In 1640 kwam het in Fransch bezit en werd tusschen 1650 en '54 herhaaldelijk door de Spanjaarden aangevallen, waardoor het vier malen gelukte, alle bewoners te verdrijven, echter slechts tijdelijk, want, wanneer de Spanjaarden vertrokken waren, keerden zij zoo spoedig mogelijk terug. Van 1656 tot 1660 was het eiland weer tijdelijk in Britsch bezit, maar

in 1664 kwam het in bezit van de, toen opgerichte, Fransche West-Indische Compagnie, die erin slaagde, geleidelijk het westelijke gedeelte van Haïti in bezit te nemen.

Gelijk Jamaïca voor de Engelschen en Curaçao voor ons, werd toen de kolonie Saint-Domingue de voornaamste der bezittingen van Frankrijk in de Caraïbische Zee. In de 18e eeuw, toen tal van afstammelingen van voorname, adellijke families zich er gevestigd hadden, beleefde deze een periode van grooten bloei, maar in het revolutie- en het daarop volgende Napoleontische tijdvak ging zij ten gevolge van de verwoestende neger-opstanden¹⁾ voor goed ook voor Frankrijk verloren en ontstonden op het eiland de beide republieken Haïti met de hoofdstad Port au Prince en de Dominicaansche Republiek met de aloude hoofdstad Santo Domingo, sedert eenige jaren Ciudad Trujillo genaamd.

Eigenaardig is het wel op te merken, dat, hoewel Haïti langer aan Spanje dan aan Frankrijk toebehoord heeft, de Fransche invloed, evenals dat op Martinique het geval geweest is, zooveel sterker heeft nagewerkt. Reeds het volkslied, dat in de verte min of meer aan de Fransche Marseillaise herinnert, doet dit zien. Het werd in 1903 op last van den toenmaligen president Nord Alexis vervaardigd bij gelegenheid van de herdenking der 100-jarige onafhankelijkheid van de republiek; de woorden zijn van Justin Cherisson en de muziek van Nicolas Giffard. Het lied draagt den naam van „La Dessalinienne” en het eerste couplet ervan luidt aldus:

„Pour le Pays, pour les Ancêtres
 „Marchons unis (*bis*)
 „Dans nos rangs point de traîtres!
 „Du sol soyons seuls maîtres
 „Marchons unis (*bis*)
 „Pour le Pays, pour les Ancêtres
 „Marchons, marchons, marchons unis!”

Portorico, het derde der Groote Antillen, werd door Columbus tijdens zijn tweede reis ontdekt, toen hij er op zijn terugtocht van de Islas Virgines (de Maagden-eilanden) op 17 November 1493 in den avond aankwam. De Indiaansche naam van het eiland bleek Bouriquin (of Bourinquin) te zijn; Columbus noemde het

¹⁾ Zie „Slavenopstanden in de West”, D. W. I. G. XXII, No. 9, blz. 293 e.v.

San Juan Bautista ter eere van Johannes den Dooper en van Don Juan, den zoon van Ferdinand en Isabella. Later, en wel in 1508, ontving het op last van den koning den naam van Puerto Rico.

Het duurde nl. tot dat jaar, eer het eiland door Spanjaarden in bezit genomen werd. Juan Ponce de Leon, die op Española van Indianen verhalen omtrent den rijkdom aan goud van het eiland Bouriquin gehoord had, vroeg aan den toenmaligen gouverneur van het hoofd-eiland, Nicolas Ovando ¹⁾, verlof het te

¹⁾ NICOLAS OVANDO (?-1518) was een afstammeling uit een voorname adellijke familie. Hij was een gunsteling van Ferdinand den Katholieke en bekleedde in Spanje o.a. de waardigheid van Commandeur van Lares in de orde van Alcantara.

In 1501 werd hij benoemd tot gouverneur van West-Indië ter vervanging van Francisco de Bobadilla, die wegens zijn wanbeheer ontslagen werd.

Hij vertrok op 13 Februari 1502 uit San Lucar de Barramedes met een vloot, bestaande uit 18 karveelen en 30 andere vaartuigen. Hiermede werden tevens 2000 personen naar de Nieuwe Wereld vervoerd, waaronder 28 gezinnen, die zich daar gingen vestigen. Onder die passagiers waren vele handwerkslieden met hun gereedschappen en werktuigen. De vloot had geen voorspoedige reis; kort na haar vertrek uit Spanje werd zij door een hevigen storm overvallen, waardoor bij de Canarische eilanden een schip met alle opvarenden verloren ging.

Op San Domingo aangekomen, kweet Ovando zich allereerst van zijn opdracht, Bodadilla terug te zenden en diens mede-beschuldigten te straffen. Wat zijn verdere bestuurs-maatregelen betreft, is het oordeel van verschillende schrijvers daarover nogal uiteenlopend. Bartolomé las Casas b.v. roemt zijn voorzichtigheid, nederigheid, bescheidenheid en rechtvaardigheid. Anderen oordeelen niet zoo onverdeeld gunstig. In ieder geval getuigen zijn maatregelen ten opzichte van Columbus niet vóór hem. Gedurende diens vierden tocht naar Amerika (1502-1504) was deze op zijn thuisreis genoodzaakt wegens storm het anker te laten vallen bij Española. Ovando beval hem echter, niettegenstaande het slechte weder te vertrekken, waarop de ontdekker zich met zijn vier wrakke schepen naar Jamaica begaf, waar hij gedurende eenige weken in de z.g. Christopher's Cove voor anker moest blijven liggen. Ovando kon zich er weliswaar op beroepen, dat hij strikte orders had, Columbus niet op Española toe te laten, maar het slechte weer in aanmerking genomen, is zijn handelwijze tegenover een man als Columbus niet zeer menschlievend te noemen.

Ongeveer hetzelfde viel met Bodadilla voor, toen deze naar Spanje teruggezonden werd. Ook toen moest het schip in een zwaren storm vertrekken met het gevolg, dat het met man en muis verging. Ook de behandeling der Indianen is niet zonder bedenking; onder zijn bestuur werd o.a. een waar bloedbad onder hen aangericht in de provincie Jaragua.

De Spaansche regeering ontsloeg hem dan ook en verving hem door Diego Colón, den zoon van Columbus. Hij ging toen naar Spanje terug, waar hij ambteloos leefde tot 1518.

onderzoeken en er, zoo mogelijk, koloniën te stichten. Ovando verleende het gewenschte verlof. Daar de uitkomsten van het voorloopige onderzoek bevredigend waren, kwam op 15 Juni 1508 een overeenkomst tusschen Ovando, namens de Spaansche regeering, en Ponce de Leon tot stand, waarbij in hoofdzaak het volgende bepaald werd:

1. 1/5 van het gevonden goud zou aan den koning moeten worden afgestaan (de gebruikelijke „quinta”);
2. de rest zou in twee gelijke deelen verdeeld worden, waarvan één deel wederom aan den koning en de rest aan Ponce de Leon zou worden toebedeeld;
3. als arbeiders bij de goud-exploitatie kreeg Ponce de Leon het recht, Indianen te gebruiken en deze, indien hij het noodig oordeelde, ook van andere eilanden aan te voeren;
4. alle onkosten aan de ondernemingen verbonden, zouden voor rekening van Ponce de Leon zijn.

De ondernemer stelde, nadat dit contract was vastgesteld, een expeditie-corps samen en vertrok daarmee naar Portorico, waar hij op 12 Augustus 1508 in de Golf van Guanica aankwam. Sterk was zijn troep niet; hij bestond slechts uit 42 soldaten, die met één karveel, bemand met 8 matrozen, vervoerd werden. De Indianen boden geen tegenstand, zoodat men onmiddellijk kon overgaan, tot het inrichten van een vestiging en wel op 2 mijlen afstand van de baai, waar men geland was. Deze eerste nederzetting kreeg later den naam van Puerto Viejo (de oude haven).

Ponce de Leon ging daarna naar Española terug om verslag uit te brengen en kon tot zijn voldoening eenige goede monsters goud toonen. Nadat het verslag ook ter kennis van den koning gebracht was, gelastte deze, dat de naam Juan Bautista vervangen zou worden door dien van Puerto Rico (de rijke haven).

Verdere besprekingen tusschen Ovando en Ponce de Leon gaven aanleiding tot het sluiten van een nieuw contract, dat op 2 Mei 1509 tot stand kwam. Door bemiddeling van den „tesorero”, een der invloedrijkste hoofdamttenaren (*oficiales reales*) op Española, werd Ponce de Leon kort daarna (1510) benoemd tot gouverneur van Portorico en later tevens tot bevelhebber (*capitan*) te land en ter zee van het daartoe behorende gebied, terwijl hem verder werd opgedragen, onderzoekingen te doen naar nog onbekende landen en eilanden in zijn omgeving.

Inmiddels had Diego Colón het proces tegen de Kroon gewonnen, dat bij den Raad van Indië aanhangig was, en was hij ingevolge de uitspraak van dat college tot onder-koning van West-Indië

benoemd. Op last van den koning handhaafde de nieuwe gezagsdrager aanvankelijk Ponce de Leon in zijn functies, maar verving hem kort daarna, in strijd met de ontvangen opdracht, door een zijner gunstelingen, Juan Carón, die tijdens de afwezigheid van Ponce de Leon zich van het bewind meester maakte. Deze beschikking van den onderkoning werd door den koning vernietigd; er kwam uitdrukkelijk bevel, Ponce de Leon in zijn functies te herstellen, waarop deze opnieuw naar Portorico ging en van Carón eischte, dat hij het bewind aan hem zou overgeven, Toen Carón weigerde hieraan te voldoen, liet Ponce de Leon hem gevangen nemen en zond hem met twee zijner aanhangers, Miguel Diaz en Diego de Morales, gevankelijk naar Española. Hij had zich daarna op Portorico bezig te houden met het onderdrukken van een opstand der Indianen, welke Carón aan hetzelfde systeem had willen onderwerpen, als op Española in zwang was.

Verhalen over den rijkdom van Florida, dat hij voor een eiland hield, brachten hem er toe, in verband met de boven vermelde opdracht, onderzoekingen in te stellen naar nog onbekende landen, zich daarheen te begeven (1512) Een tweede tocht, dien hij in 1521 ondernam, werd hem noodlottig. In een gevecht met de Indianen werd hij zwaar gewond en hij overleed kort daarna te Havana aan zijn bekomen verwondingen.

Door zijn activiteit was dus het Spaansche overzeesche gebied met een nieuwe bezitting verrijkt. Al spoedig echter trachtten mededingers zich van dit, het meest Oostelijk gelegen, eiland der Groote Antillen, meester te maken. Allereerst wendden de Engelschen daartoe pogingen aan. Toch gelukte het den Spanjaarden, deze af te slaan. In 1595 deden Drake en Hawkins een poging, zich van het eiland meester te maken. De laatste overleed op zijn schip vóór het eiland; de eerste moest na eenige vruchteloze pogingen om San Juan te vermeesteren, onverrichterzake naar Engeland terugkeeren. Vijf jaren daarna, in 1598, verscheen een ander Engelsch eskader, ditmaal onder commando van den Earl of Cumberland, voor de stad. Deze liet zich niet gemakkelijk verdrijven. Hij belegerde haar gedurende vijf maanden maar ten slotte slaagden de Spanjaarden er in ook ditmaal het eiland te behouden. Eveneens gelukte dit bij een aanval der Hollanders onder bevel van Boudewijn Hendriksz., burgemeester van Edam. Deze kwam op 22 October 1625 voor San Juan aan, bemachtigde eenige gebouwen in de stad en richtte er overigens niet onbelangrijke schade aan, maar zag zich toch genoodzaakt, na een uitval van den gouverneur Juan de Armezquita (ook wel

genoemd Don Juan de Haro) op 22 October van hetzelfde jaar den aftocht te blazen ¹⁾. Portorico was deugdelijk versterkt en werd destijds krachtig verdedigd; het zou nog tot het laatst der 19e eeuw duren, eer het voor Spanje verloren ging.

Zooals boven bij Cuba vermeld werd, moest het bij den vrede van Parijs op 10 December 1898 aan Amerika worden afgestaan. Zeer veel tegenstand was tijdens den oorlog door het eiland niet geboden, hoofdzakelijk wel door de omstandigheid, dat evenals de Cubanen de inwoners van Portorico het Spaansche bewind moede waren. Op 25 Juli 1898 verscheen een Amerikaansch eskader voor San Juan en ontschepte 3.400 man onder bevel van generaal Miles. Deze troepen richtten zich eerst tegen Ponce, dat na een drie-daagsch beleg werd overgegeven. De Spaansche gouverneur Manuel Macias y Casado trachtte toen nog zich staande te houden in de bergen in het binnenland, waar hij door een omtrekkende beweging van twee zijden door de Amerikanen werd ingesloten. Toen het zoover was, bereikte de tijding het eiland, dat op 12 Augustus een wapenstilstand was gesloten, waarop de vijandelijkheden ook op Portorico gestaakt werden. Het eiland kwam voorloopig onder Amerikaansch militair bestuur en verkreeg de tegenwoordige regeling van het bewind op 1 Mei 1900 door de z.g. „Foraker Bill”, die op 12 April door President Mc Kinley ²⁾ geteekend werd.

Jamaica, het laatst ontdekte der Groote Antillen, was het eerste dat voor goed voor Spanje verloren ging. Het werd voor het eerst door Columbus tijdens zijn tweede reis op 3 Mei 1494 aangedaan. De ontdekker gaf het den naam van Santiago, een naam, die echter geen ingang gevonden heeft: het eiland bleef bekend onder den Indiaanschen naam Jaymaca (= land der bronnen), welke in den loop der jaren gewijzigd is in den tegenwoordigen vorm Jamaica. Noodgedwongen kwam Columbus er nogmaals in 1503, toen hem verboden werd op Española te landen,

¹⁾ Zie o.a. Vierde jaarlijksche verslag v.h. Geschied-, Taal-, Land- en Volkenkundig Genootschap. Curaçao, Amsterdam J. H. de Bussy 1900

²⁾ William Mc. Kinley (1843–1901) is tweemaal President der V.S. geweest: eerst gekozen in 1896, werd hij herkozen in 1900; tijdens de 2e periode van zijn bestuur werd hij door een moordenaar doodgeschoten. Hij was geboren in Ohio, diende aanvankelijk tijdens den burgeroorlog in het leger, waarin hij den rang van majoor bereikte, werd daarna advocaat, en werd in 1891 benoemd tot Gouverneur van Ohio en herbenoemd als zoodanig in 1893.

waar hij wegens storm was binnengeloopen, doch van waar hij op bevel van Ovando weer moest vertrekken. De baai aan de Noordkust van Jamaica, waarin hij toen een toevlucht vond en meer dan een jaar moest blijven liggen, heet nog thans Don Christopher's Cove ¹⁾).

Veel belang stelden de Spaansche regeering en de autoriteiten in West-Indië aanvankelijk niet in het eiland. Het werd vrijwel verwaarloosd tot 1509, toen Juan de Esquivel ²⁾ door Diego Colón den toenmaligen onder-koning, werd heen gezonden, om er het bestuur, als gouverneur, op zich te nemen. Kort daarna begon men met de stichting van de hoofdstad, destijds San Yago de la Vega, thans Spanish Town geheeten, op eenige mijlen ten N.W. van de tegenwoordige hoofdstad Kingston aan de Zuidkust, die eerst onder het Engelsche bewind ontstond ³⁾).

Evenals de andere Groote en vele der Kleine Antillen, was het eiland tijdens de ontdekking door Indianen bewoond. Op Jamaica waren het hoofdzakelijk vreedzame, primitieven landbouw beoefenende, Arowakken, die onder het harde bewind der Spanjaarden weldra in aantal belangrijk verminderden en omstreeks 1635 vrijwel geheel uitgestorven waren. Eén lid der familie Esquivel, Don Pedro, heeft zich door zijn wreedheid jegens de Indianen bijzonder berucht gemaakt.

¹⁾ Frank Cundall (in *Preservation of Historic Sites, etc. in the West Indian Colonies*, Colonial Report, Miscellaneous No. 84, 1912) is echter van meening, dat Columbus beide keeren ankerde in de tegenwoordige St. Ann's Bay. Daar moet hij toen van 24 Juni 1503 tot 28 Juni 1504 vertoeft hebben.

²⁾ JUAN DE ESQUIVEL (geb. i.h. midden der 15e, overl. i.d. 16e eeuw).

Hij diende eerst op Española, o.a. tegen den cacique van Higüey, die tegen de Spanjaarden in opstand gekomen was. In diens gebied richtte hij ter voorkoming en eventueele onderdrukking van verder verzet, een fort bij de zee op. Eenige zijner soldaten zond hij met groote buit naar de stad S. Domingo. Een daarop gevolgden opstand onderdrukte hij met geweld. In zijn geschriften laat Las Casas zich op afkeurende wijze over zijn wreedheid uit. Den cacique van Higüey Cotabanamá nam hij na den tweeden Indianen-opstand gevangen en hij zond hem in ballingschap naar een klein eiland Saona. Daarna werd hij door Diego Colón in 1519 (of '20) als gouverneur naar Jamaica gezonden. Hij verleende o.a. hulp aan Alonzo de Hojeda bij diens ontdekkingen (1513).

³⁾ Nl. in 1692, toen Port Royal, gelegen aan het einde van „The Pallisadoes”, dat aanvankelijk onder het Engelsche bewind de hoofdstad geweest was, door een aardbeving, gevolgd door een brand in 1702, geheel verwoest was. Eerst in 1870 werd de zetel van het bestuur van Port Royal naar Kingston overgebracht.

Was de belangstelling der Spaansche overheerschers voor Jamaica vrij gering, met hun Engelsche concurrenten in de West bleek dat al spoedig anders te zijn. Reeds in 1523 werd er een aanslag op beproefd door een Engelschen kaper Sir Andrew Shirley en vooral in de 17e eeuw trok het in sterke mate de aandacht der Engelschen. Engeland was onder Elisabeth langen tijd met Spanje in oorlog geweest. Haar opvolger Jacobus I sloot echter in 1604 vrede met dat rijk, waardoor er een periode van rust in den strijd der natiën in de West intrad. Van betrekkelijke rust althans, want absoluut vrede was het daar in die tijden zoo goed als nooit. Aan die periode kwam echter een einde onder het régime van het Lange Parlement in Engeland (3 Nov. 1640–6 Dec. 1648). De toenmalige bevelhebber van de Engelsche vloot, de admiraal Graaf van Warwick, gaf in 1642 aan den kapitein William Jackson opdracht, de Spanjaarden in hun overzeesch gebied te gaan bestoken. Jackson kreeg 3 schepen met $\pm$ 1000 man te zijner beschikking, welke bemanning hoofdzakelijk van Barbados en St. Kitts afkomstig was. Met zijn eskader kruiste hij langs de kust van Venezuela en verder tot Honduras, plunderde Maracaibo en Truxillo en verscheen 25 Maart 1643 voor het tegenwoordige Kingston. Hier werd een landing met ongeveer 500 man beproefd, die met geringe verliezen aan de Engelsche zijde volkomen slaagde. Het landingscorps verloor slechts $\pm$ 40 man. Vervolgens drongen de Engelschen door tot Santiago de la Vega en vertrokken kort daarna met een buit van 200 runderen, 10.000 pond cassave en 7000 Spaansche dollars. Behalve de 40 gesneuvelden verloor het expeditie-leger nog 23 man, die, aangetrokken door de schoonheid en vruchtbaarheid van het eiland, deserteerden en tot de Spanjaarden overliepen ¹⁾.

Een twintigtal jaren zou Jamaica daarna nog in het bezit van Spanje blijven; in 1655 ging het echter voor goed voor dat rijk verloren. Cromwell heerschte in Groot-Brittannië en zijn krachtig optreden, ook tegenover het buitenland, maakte het Britsche rijk weder geducht in Europa en daar buiten. In 1654 was een, eenigszins eigenaardig, verbond tot stand gekomen tusschen Engeland en Frankrijk, tusschen den Puriteinschen Protector Cromwell en den Roomschen Kardinaal Mazarin, waarbij Engeland zich verbond, Frankrijk te hulp te komen, o.a. tegen Spanje. Die hulp verleende Cromwell in West-Indië, niet intusschen in de eerste

¹⁾ Veel voordeel had Jackson niet van zijn buit, want bij een schipbreuk bij Kaap Land's End ging het grootste deel verloren.

plaats om Frankrijk te steunen, maar wel om Engeland vasten voet te verschaffen in het Spaansche overzeesche gebied. Trouwens, niet alleen als bondgenoot van Frankrijk, maar ook wegens eigen grieven was Engeland Spanje vijandig gezind. Het uitsluitend recht, dat dit land krachtens de bul van Paus Alexander VI (3 Mei 1493) en het daarop gevolgde verdrag van Tordesillas (7 Maart 1494) op het Amerikaansche gebied deed gelden, erkenden de Protestantsche natiën, o.a. Engeland en onze Republiek, natuurlijk niet. En talloos waren de klachten, die in Engeland gehoord werden over de Spaansche aanmatiging, waarvan Britsche planters, die erin geslaagd waren, zich op een der kleinere eilanden te vestigen, en van zeelieden, die als „corsarios luternos”, als kettersche zeeroovers, behandeld en eventueel mishandeld werden, het slachtoffer waren. Cromwell besloot daaraan een einde te maken en, toen officieele protesten bij de Spaansche regeering geen uitwerking hadden, gaf hij bevel, hier of daar in het Spaansche gebied in Amerika een plaats te bezetten, ten einde vandaar, aan die z.g. aanmatiging op doeltreffende wijze een einde te kunnen maken.

(Slot volgt).